ALEXANDRI POLITI

DE CL. REG. SCHOLARUM PIARUM

PANEGYRICUS

SENATUI POPULOQUE LIBURNENSI CONSECRATUS.

PISIS. ANNO MDCCXLIX.

Ex Typographiâ Evangeliſtæ Pugli, prope Periſtylium Mercatorum. ⁑ *Cum Approbatione*.

Digitized by Google

Digitized by Google

SENATUI. POPULOQUE. LIBURNENSI
ANTIQUO. ORIGINIS. SUÆ
SPLENDORE. RESTITUTO
NAVALI. ETRUSCORUM. VETERI. GLORIA
INSTAURATA
SAPIENTIÆ. SIMUL. ET. MERCATURÆ
STUDIIS. CONSOCIATIS
DE. RE. ETRUSCA. DE. ITALIA
DE. TOTO. TERRARUM. ORBE
OPTIME. PROMERITO
ALEXANDER. POLITUS
ORATIONEM. SUAM
DE. LAUDIBUS. LIBURNENSIBUS
PANEGYRICAM
DICTAM. A. SESE. AD. ACADEMIAM
PISANAM
HONORIS. GRATIQUE. ANIMI. CAUSSA
AD. MEMORIAM. NOMINIS
LIBURNENSIS. SEMPITERNAM
D. D. D.

Digitized by Google

PANEGYRICUS

DE LAUDIBUS LIBURNENSIBUS

AD ACADEMIAM PISANAM.

MIrabatur fortaſſe antea non nemo veſtrum, Auditores, quid eſſet, quòd, hoc auſpicatiſſimo die atque anniverſariis ſapientiæ laudibus conſecrato, aliud quidpiam a ſapientiâ commendandum mihi, & panegyricâ oratione, præſertim apud homines ſapientiſſimos, in ipſo ſapientiæ Piſanæ thetro, efferendum videretur. Nunc, poſteaquam proximis ſuperioribus annis idem ipſe intellexit, conjunctas maximè eſſe Etruriæ, atque in primis Piſarum, laudes cum ſtudiis ſapientiæ, nec percupidis gloriæ ac doctrinæ adoleſcentibus majori quidquam incitamento eſſe poſſe & virtutis & laboris, quàm ſi patriarum ſuarum gloriam propoſitam ſibi eſſe animadverterent, indeque ex his urbium Etruſcarum laudibus mirabiles in litteris atque

in

Digitized by Google

in ſapientiæ ſtudio adoleſcentium Etruſcorum progreſſiones eſſe conſecutas, qui unus eſt finis habendæ hodierno die orationis; nunc, inquam, poſteaquam ex laudibus his Etruſcis tantum incrementi atque honoris Etruſcæ ſapientiæ acceſſiſſe, & rem Academiæ Piſanæ tantopere amplificatam intellexit, miretur idem ipſe potiùs, neceſſe eſt, tamdiu nos ſolemnes hujus generis laudationes diſtuliſſe, &, cum Piſas, urbem olim principem Etruriæ, omni laude ornare ac cumulare niteremur; tamen, quæ laudum Piſanarum maxima atque ampliſſima erat, Liburnum, portum nunc Piſarum celeberrimum, neque Etruriæ modò, ſed etiam totius Italiæ, nobiliſſimum, prætermiſiſſe. Atque equidem fatendum eſt, tot illa ac tanta decora atque ornamenta Piſarum, quot ac quantis recenſendis noſtra vix par eſſe potuit oratio, noſmet longe a nobis diſtraxiſſe, mentemque aliò noſtram avocaſſe; nec verò in tantâ illâ & tam immensâ Piſanarum laudum multitudine quidquam faciliùs fieri potuiſſe, quàm, ut unius alicujus earum quis laudum oblivisceretur. Quis enim laudes Piſarum univerſas enumeraverit, quæ una urbs complexa in ſe fuiſſe videtur omnes laudes Etruriæ? At enim ea eſt gloria ac dignitas & urbis & portus Liburnenſis, ut Liburnum non in ceteras urbis Piſanæ laudes quadam veluti coacervatione congeri; ſed ipſum per ſe celebrari, propriamque a me quaſi ſuo jure laudationem repetere debuerit. Ergo, quod ad Etruriam, Piſaſque perfectè collaudandas reſtare unum videbatur, orationem Panegyricam, qualem jamdudum debebamus, damus nos hodie ac dedicamus Liburno. Æquum eſt, Auditores, ut, quemadmodum Piſanas antea a me laudes accepiſtis, ita me nunc in tantâ omnium doctrinarum luce ad ſapientiæ Piſanæ gloriam de Liburnenſibus laudibus differentem benignè attentèque audiatis.

Nam qui civitati nunc Liburnenſi novitatem objicit, næ ille vehementer fallitur, atque ille etiam totâ

longiſſimè ratione aberrat. Quid enim in primis dicam de antiquitate, atque adeo de nobilitate Liburni? quod apud homines eruditos in confeſſo eſt, Labronis quondam nomine appellatum. Unde etiam meritò probari poſſe videatur, quod viri plerique docti valde affirmant, detorto, ut fieri plerumque ſolet, vocabulo, nomen poſtea factum eſſe Liburno. Nec enim plane videtur, quod alii prodiderunt, Liburnum id nominis ab Arno flumine, a cujus longiùs oſtio abeſt, accepiſſe: ut neque unum aliquem veſtrum, Auditores, inductum eſſe animum arbitror, ut, quod in fabellis Annianis pervulgatum eſt, ſibi perſuadeat, vocitatum eſſe olim Ligurnum a Ligure conditore, filio Phaetontis. Fuit equidem, ſcio, ſolemni in more veterum poſitum, origines ſuas conſecrare, urbiumque ſuarum primordia, quò ea auguſtiora atque ſanctiora facerent, ad deos vel heroes auctores ac principes referre. Sed quid tu mihi Liburni gloriam in tot ac tantis veris ejus laudibus ab origine aliquâ ejus fabuloſâ ac commentitiâ aucupere? cujus quidem nomen adeo celebre atque illuſtre evaſiſſe ferunt, Græci ut nonnulli ſcriptores appellationem inde navium Liburnarum aliquando arceſſiverint. Et fallebatur mehercule hac in re quàm qui maximè, Zoſimus, ſcriptor hiſtoriarum Græcus: quippe quum inter homines vel leviter eruditos nemo quiſquam ignoret, Liburnicas naves a Liburnis Illyricis, qui eas primi naves celeritate ac levitate mirabili excogitarunt, ita fuiſſe nominatas. Attamen quis non inde etiam veſtrum perſpiciat, magnam olim de Liburno Etruſco famam in Græcas latè atque in alias nationes emanaſſe? Neque verò fruſtra credendum eſt Coſmum Tertium Mediceum, Magnum Ducem Etruriæ virum multò ſapientiſſimum atque prudentiſſimum, nobilitatis auitæ Liburnenſis tum aliunde argumenta, tum etiam ex ſplendore & vetuſtate clariſſimæ glorioſæque in primis originis repetiviſſe atque confirmaſſe. Dicere hîc ego ſi velim laudes navales Etruſcorum, non ne-

laudes

Digitized by Google

laudes ſimul etiam dixero Liburni, quem olim portum Etruſci ſitu opportuniſſimum ad maritimas in quamcunque partem expeditiones habuerunt? Sed antequam mare hoc immenſum laudum Liburnenſium ingrediar, ſinite, me, Auditores, errorem quendam illorum depellere, qui portum quondam Piſanum cum portu Liburno ſatis inſcitè atque imperitè confuderunt. Nolite hìc errare, homines pereruditi, perſtudioſique antiquitatis. Portus hodiernus, idemque glorioſiſſimus Piſarum (quis enim neget?) Liburnum: quò facilis eſt ac lenis per foſſam ab ipsâ urbe Piſanâ, qualis ab urbe Alexandriâ fuiſſe olim Canobum dicitur, ad centum & viginti ſtudia navigatio. Non ita antiquitus fuit, Auditores. Non ita, ut recentiori, antiquiori etiam memoriâ Piſæ Liburno, tanquam portui ſuo, navalium unquam uſum atque commoditatem attulerunt. Portus veſter, Piſani, qui Piſanus a vobis dictus eſt, longè alius antiquiſſimis temporibus fuit. Fuerat planè portus ille veſter, Piſani, urbi veſtræ multò propinquior, ad oſtium fluminis Arni, emporium ſinus Piſani percelebre, atque oppidò ditiſſimum: ubi & villa, quæ vocata fuit Triturrita: quò nemo unus appulſus olim traditur, quin & portus commoditate mirabili, & ſummâ rerum omnium copiâ atque affluentiâ magnopere obſtupuerit. Eò ſiquis navibus veniret, venire atque appelli Piſas; &, ſi ex eo portu ſolveret, ſolvere is aut conſcendere Piſis dicebatur. Quippe junctus ferè ille erat portus ipsâ urbe Piſarum, certe, ſi terreſtri quis itinere proficiſceretur, multò propior Piſas. Contra verò, Auditores, veteribus fuit, Labronem navigare, aut Labrone conſcendere. Non fuit id profectò navigare Piſas, aut Piſis ſolvere, ideo quòd nimirum portus ille Labronis longiùs a portu Piſano, atque adeo a Piſarum urbe, ad quindecim ferè paſſuum millia, diſtabat. Sed neque idem, qui nunc eſt, fuit olim ſitus urbis veſtræ, Piſani. Non urbem tum veſtram Arnus amnis mediam interſecabat. Erant tum

Digitized by Google

Piſæ inter amnes duos, quibus ex veluti cingebantu
Auſerem & Arnum. Non rectà tum Auſer alveo
nomine ſuo in mare ferebatur, neque in mare, ut nunc
octo & quadraginta ab Arni oſtio ſtadiis, exibat. I
ad Piſas amnes inter ſe confluebant; jamque ibi Auſe
totus in Arnum effuſus, amiſſo nomine ſuo, in Arn
nomen tranſibat; jamque ibi Arnus, ſuis & Auſeris ſ
mul aquis auctior atque ſuperbior, magnâ vi & con
citatione undarum, inde a Piſis in mare paullò an
pliùs duobus paſſuum millibus erumpebat. Eo tum ſpat
mare ab urbe Piſarum recedebat. Ibi igitur ad oſtiu
Arni primitus fuit portus nobiliſſimus & vetuſtiſſimu
Piſanus. Quod quis in dubium revocet in hiſtoriâ Ro
manâ, aut in Romanorum, Græcorumque ſcriptoru
commentariis paullò eruditior? Nam quod in conſue
tudine veterum fuit dicere, Piſas navigare, Piſas ap
pelli, Piſas claſſe, aut navibus venire, id ipſum ape
tè declarat, proximum tunc urbi Piſanæ, atque ade
ad fluminis Arni oſtium, portum Piſanum exſtitiſſe.
Quæ de antiquiſſimo ſitu portus Piſani quum tam ce
ta, quàm quæ maximè, eſſe videantur, neminem quem
quam veſtrum velim ego, Auditores, de antiquiſſim
illo portu Piſano idem judicium ferre, quod de re
centiori: quando horum locorum facies longiſſimo an
norum curſu ita tota immutata eſt, ut, ſiquis forte
veterum ab inferis ad ſuperos rediret, neque Piſas, ne
que Auſerem, neque oſtium Arni, neque portum Pi
ſanum, neque ipſa etiam portus Piſani veſtigia eſſe
facilè agniturus. Non enim jam Piſas urbem, ut priùs
inter confluentes poſitam, ſed Arno flumine diviſam
neque Auſerem amnem, ut priùs, in Arnum influen
tem; ſed aliò ad mare proprio alveo derivatum; ne
que Arni oſtium, ut priùs, urbi Piſanæ proximum,
ſed, reducto inde mari, longiùs remotum, intueretur
ille denique, quum portum Piſanum ad Arni oſtium
ubi priùs erat, nullum deprehenderet, alibi eum po
ſtea vel in finibus Liburnenſibus, ubi ſcilicet eum ſit

poſtea

Digitized by Google

poſtea portum Piſani paraviſſent, quærere cogeretur. Ac novus quidem portus Piſanus, propior Liburno, fuit & ipſe poſterioribus deinceps temporibus multò celebratior, unde Piſani arma nominiſque latè ſui gloriam per Europam, Aſiamque & Africam circumtulerunt: quem etiam portum narrant ſuperiori memoriâ captum a Genuenſibus fuiſſe, &, necui unquam commodo eſſe poſſet Piſanis, onerariis navibus cæmento calceque onuſtis, ibique demerſis, oppletum atque obſtructum. Sed non eſt hujus loci, ubi Labronis, ſeu Liburni, antiquitas agitur, de ſitu portus Piſani recentioris prope a Liburno, longiùs diſputare. Ergo quum portus ille Labronis, qui eſt ipſe portus Liburni, temporibus Romanis, ſuo ſe nomine a portu planè Piſano diſcerneret atque diſtingueret, ſuoque ſe ſplendere aſſereret ac tueretur, quis jam novitatis notam objectare audeat Liburno, & non certò ſibi potiùs perſuadeat, quod eſt multò veriſimilius, atque ad hiſtoriæ fidem probabilius, quo tempore Etruſci imperio maris potiebantur, & maria & terras Etruſco undique nomine replebant, portum quoque Labronis re navali plurimùm valuiſſe, atque in gloriæ maritimæ partem cum ceteris Etruriæ populis veniſſe? Verùm hæc iſta multò ſunt antiquiora, quàm ut in ea longiùs mihi ac diligentiùs inquirendum eſſe cenſeam: quæ propter vetuſtatem obſoleviſſe dudum videntur. Neque enim negari poteſt, clarum illud priùs atque illuſtre nomen Labronis, longiſſimâ hominum oblivione, temporumque poſtea iniuriâ obſcuratum ac pene obrutum, ita tandem defeciſſe, ut, mirâ & rerum & temporum mutatione conſecutâ, poſteaquam rès Etruriæ, quæ veluti in tenebris diutiſſimè jacuerant, ad meliorem fortunam ſurrexerunt, non jam Liburnum ad priſtinum ſplendorem revixiſſe; ſed, tanquam ſi nullum antea uſquam extitiſſet, de novo prorſus exortum fuiſſe videatur. Nam quàm varia etiam tunc fortuna Liburnenſes exercuerit, quid attinet dicere? quum Etruſca

Digitized by Google

ſuperiorum temporum hiſtoria palam teſtetur, Libu
num, portumque ſimul, quem vocarunt, Piſanum, :
Gallorum etiam, mox Florentinorum, poteſtatem a
que ditionem perveniſſe. Quòd ſi ita novum Libu
num arbitratu noſtro ponimus, quale utique non fui
ut antiquioribus illis temporibus, aut omnino nullun
aut certè perquam obſcurum & ignobile fuerit, put
bimus ne, hac ipſâ ratione aliquid nos gloriæ & d
gnitatis civitati Liburnenſi eſſe unquam detracturos
Minimè omnium. Immo verò tantùm abeſt, ut ex h
iſtâ novitate, ſiqua tamen ea unquam fuit, civitatis L
burnenſis laudes ullo modo imminutæ, aut obſcurat
cenſeri poſſint, ut inde potiùs nova mihi atque uberi
earum laudum materia ſuboriatur. Sic enim tandem
de Liburno cogitatote, Auditores, tanquam de hom
nibus novis, quos egregia aliqua virtus, ac fortuna
ſupra antiquam nobilitatem erexit, civitatem hanc n
vam, ſi novam fortè vultis, Liburnenſem eò jam m
gnitudinis ac potentiæ & felicitatis vel intra breve
tempus adſpiraſſe, ut maximas quaſque atque antiqui
ſimas & opulentiſſimas civitates vel ſuperaverit, vel ce
tè exæquaverit. Et quid eſt, quæſo, quod nonnul
temerè aiunt, nova hæc civitas Liburnenſis? Quaſi ſc
licet ulla eſſe poſſit in orbe terrarum civitas tam n
bilis atque antiqua, omniumque gentium hiſtoriis
conſtanti temporum famâ ita celebrata, ut ea nunqua
antea nova extiterit. Soleo ego ſæpe oculos per omn
longè latèque terras circumferre. Soleo etiam me
te præteritorum temporum longiſſima ſpatia in ann
libus atque in generis humani hiſtoriâ reſpicere, & h
minum memoriam ultimam repetere. Regna & Imp
ria & nationes maximæ, & populi tum Græci, tum
Barbari ferè innumerabiles, & civitates ampliſſimæ a
que florentiſſimæ in oculos ultro meos atque in me
tem incurrunt. Maxima & nobiliſſima quæque jam i
de ab orbe condito ad noſtram uſque memoriam v
dere licet jam mihi, a parvis tenuibuſque initiis p

quoſ-

Digitized by Google

quoſdam paullatim veluti gradus ad tanta illa rerum incrementa, tantamque magnitudinem excreviſſe. Quid hic commemorem, quæ veſtium cuique maximè in promptu ſunt, atque obvia? quid reginam urbium Romam? Quid æmulam illam Romæ Carthaginem? quid imperium Pœnorum? quid Romanorum? antequam ea nimirum imperia adoleſcerent atque corroborarentur. Quid translatitia illa, hominumque ſermonibus trita totius exempla antiquitatis? quæ utique exempla, quaſi digito ad fontes intento, apertè commonſtrant, civitatibus ſæpe & rebus publicis maximis atque potentiſſimis exigua atque obſcura etiam principia exſtitiſſe. Sed antiquiora illa omitto. Venio, quò mea feſtinat oratio, ad exempla duo multò recentiora, eaque in re noſtrâ longè omnium clariſſima, atque ad res Liburnenſes illuſtrandas præ ceteris accommodata atque opportuna. Quid enim clarius ac nobilius Venetiis? quid notius atque celebrius Amſterodamo? atqui ex duæ in primis ſunt urbes maritimæ, quibuſcum Liburnum & opportunitate loci, & multitudine navium, & peregrinarum omnis generis mercium varietate, & omnium rerum affluentiâ, & divitiarum copiâ, & publicarum privatarumque ædium ſplendore, & civilis vitæ cultu, omnibus denique rebus laudandis, meritò comparandum eſſe videatur. Quibus tamen olim urbibus quis neſciat, pariter atque nunc Liburno, objectam aliquando fuiſſe novitatem? An verò, ſi utriuſque illius urbis tum primordia, cum earum fundamenta urbium ponebantur, præſentes adſpexiſſemus, ſuſpicati unquam eſſemus, tam tenui parvoque initio, eò illas tandem tempore proceſſuras, ut altera mari longè latèque Adriatico dominaretur, altera emporium totius terrarum orbis celeberrimum atque locupletiſſimum fieret? Videre erat, Auditores, urbe Aquilejâ excisâ, populos Adriæ finitimos, Hunnorum metu, e ſedibus ſemet ſuis præcipites proripere, pavoreque conſternatos, receſſum, quò ſe abderent, quærere, &, quando locus ab hoſte

tutior, quò ſe reciperent, non erat, in parvas inſu
las quàm plurimas, quas ſtagnantes ad littus aquæ ma
ris modico inter ſe ſpatio diſcretas reliquerant, tumul
tuariâ manu tranſire, &, quam quiſque ſibi poterat
domum exædificare, & inſulas inter ſe conjungere
&, palis in terrâ ſub aquâ defixis, urbem ſuperſtruere
. Hæc Venetiarum ædificatio: quæ etiam multitudinis nu
mero Venetiæ ſunt appellatæ, quòd ex inſulis ampliù
ſexaginta, tanquam ex parvis quibusdam urbibus, in
unam urbem maximam coalverint. quæ nimirum urb
ab his initiis profecta, in tantam magnitudinem ex
crevit, ut nulli prorſus maximarum urbium ſecunda
eſſe videatur; locumque inde fabulæ illi Poetarum de
derit, eam deos urbem, non homines, poſuiſſe; cer
tè quidem eam homines in maximis mundi miraculi
numeraverint. Quid Amſterodamum, Batavorum urbem
ipſam quoque maximam atque potentiſſimam? Cerner
erat, pagum piſcatorum ignobilem in urbem paulla
tim, eamque palis ſuperſtructam, mirificè aſſurgere
quæ tamen urbs brevi eò & magnitudinis & magni
ficentiæ & opulentiæ & ſplendoris evaſit, ut & ipſa
in miraculis mundi habita fuerit, & nobiliſſimas quaſ
que atque ampliſſimas totius terrarum orbis civitate
longo poſt ſe intervallo quadamtenus reliquerit. Hæc
Auditores, utriuſque tandem illius urbis fortuna
quam utramque urbem, tanquam in expreſsâ quadam
veluti imagine, videor ipſe mihi in oppido ac port
Liburnenſi palam intueri. Nam, ſive Liburnum, quum
gloriâ olim & dignitate, ſtantibus rebus Romanis
floruiſſet, a priſtino illo & antiquiſſimo gloriæ ac di-
gnitatis ſtatu poſtea defecerit, quod ego omnino ſentio
ſive, quod plerique nunc omnes opinantur, Libur
num in tenebris atque obſcuritate oblivionis antea
penitus latuerit; certè quidem, poſteaquam ex tene
bris ſuperiorumque temporum ſilentio in lucem
Italiæ, atque adeo orbis terrarum emerſit, novæ for
tunæ ſuæ principia, Venetiarum atque Amſterodami in

ſtar,

ſtar, Liburnum habuit tenuiora : ex quibus tandem principiis ita ſeſe tandem extulit ac confirmavit, ut utriuſque tandem illius urbis magnitudinem ſimul & felicitatem complexum fuiſſe videatur. Quid enim nunc aliud, quid tandem, per Deum immortalem, aliud, urbs iſta Liburnenſis, quàm utraque illa urbs & Veneta & Amſterodamenſis, utraque, inquam, illa urbs & pulcherrima, & nobiliſſima & opulentiſſima in unam ſimul civitatem Liburnenſem contracta atque collecta, ut, quod in unaquaque illarum ornamenti ineſt ac laudis, id in ſe totum una hæc civitas Liburnenſis includat atque comprehendat? Age verò, quàm uber hîc & copioſa, ac propemodum infinita ſeges mihi ac materia naſcitur laudum Liburnenſium! quas in laudes ſi mea ſe diffundat atque explicet oratio, nullum jam exitum inveniat. Nam cum Liburnum, portum Etruriæ munitiſſimum ac celeberrimum dico, cum Liburnum, urbem egregiè conditam, duplici portu clauſam, ſex arcibus, aliiſque atque aliis undique propugnaculis defenſam celebro, cum Liburnum, omnium nationum atque gentium receptaculum tutiſſimum, & navium pleniſſimum, & mercaturis faciendis commodiſſimum, & omni hominum genere frequentiſſimum deſcribo, cum Liburnum, commune orbis terrarum emporium appello, cum Liburnum, a mercium ſimul multitudine & varietate, ab armamentariorum copiâ, ab ornatu ædium, a ſplendore civium, ab opibus, & divitiis, ab omni laude extollo, cum denique inſignia quæque atque ornamenta Liburni oratione meâ ſingulatim perſequor, nolim, putetis, Auditores, qualeſcumque me laudes de Liburno prædicare; ſed eas quidem laudes, quibus ego nullas ne cogitatione quidem majores unquam aſſequi poſſim. Ac ſpectaculum quidem ex alto & portus & urbis Liburnenſis, quàm illud magnificum! quàm theatrale, quàmque ad hominum admirationem excitandam accommodatum! ubi ſeſe navigantibus in conſpectum ſtatim dant longèque oſtentant

tant

Digitized by Google

tant turres ingentes duæ, in ipſo mari jactis molib
opere mirifico extructæ, ac veluti pelago objectæ, nc
ad præſidium, & munitionem modò, ſed etiam ad orn
mentum Liburni: quarum etiam turrium altera, a
exemplum Phari Alexandrinæ, Pharus & ipſa Liburnei
ſis eſt appellata, quòd pariter atque illa olim Alexai
drina, accenſis noctu facibus, navibus ad longiſſimu
intervallum præluceat. Ipſa autem urbs ſpectatu quà
digna, adſpectu quàm pulchra! quæ Venetiarum ita pu
chritudinem repræſentat, ut novarum quoque Veneti
rum appellationem ſibi meritò vindicaverit: ubi & c
nales ſtructiles elegantiſſimi, & pontes lapidei pulche
rimi, & viæ latiſſimæ, optimoque inter ſe ordine d
poſitæ; aliæ aliter, aliæ etiam in quincuncem directæ,
fora ampliſſima, & ædes picturis variè ac mirabiliter exo
natæ, & palatia ſumptuoſiſſima atque magnificentiſſim.
&, quod admirationem maximè omnium movet, opı
in ipſo portu, artificio ſingulari ac prorſus ſtupendo, f
ctum ex ære, Ferdinandus Mediceus, Magnus ille Du
Etruriæ, qui muro & foſsâ Liburnum, poſt Franciſcu
Mediceum fratrem, eundemque Magnum Etruriæ Dı
cem, circumdedit. cujus quidem Ferdinandi propria
ac præcipua laus fuit, ut rem navalem Liburnenſem
ipſe in primis reſtitueret atque inſtauraret, itaque Ty
rheni maris dominator vulgò haberetur. Qua de cauſ
ejus ibi ſtat celeberrimo in loco ſtatua regalis, in excell
poſita, prementis veluti pedibus atque calcantis manc
pia quatuor, catenis conſtricta, atque ad pedes ſuc
abjecta. Quòd ſi ego velim portum & urbem Liburner
ſem exactè accuratèque deſcribere, ejuſque urbis pulchr
tudinem vobis dicendo ante oculos ponere, idem mił
accidat, neceſſe eſt, quod pictori, qui pulchram facier
pingere aggreſſus, exprimere nequeat & effingere pen
cillo, quod ipſe oculis intuetur: quem vulgò dicere
ſolemus meliùs facturum fuiſſe, eam ſi oculis faciem
ſpectandam reliquiſſet. Nam ut Liburni a naturâ & ſit
& ædificiis pulchritudinem quibuſcunque eloquentiæ cc

lori-

Digitized by Google

loribus depinxerimus; tamen ejus urbis pulchritudo multò illa major, multòque admirabilior videbitur, eam ſiquis poſtea cum portu urbem oculis ſpectaverit. Jam verò quantæ illæ orarum & littorum Liburnenſium ad omnem delectationem proſpectumque maris amoenitates! quàm probè tota illa littora Liburnenſia crebris turribus & propugnaculis, non ad Liburni modò, ſed etiam univerſæ Etruriæ defenſionem & ſecuritatem munita! quàm diligenter & cautè publicæ totius Italiæ atque adeo Europæ ſaluti a civibus Liburnenſibus proviſum duobus illis ampliſſimis atque ad omnem avertendæ luis uſum & commoditatem opportuniſſimis veluti valetudinariis, quibus non omne modò importatæ aliunde peſtilentiæ periculum, ſed vel minimam etiam hujus periculi ſuſpicionem longè a ſe propulſatam voluerunt. Age porro, quàm illa facilis atque expedita mercaturæ exercendæ ratio in portu Liburnenſi! Hîc autem ſentio, me imprudentem in eam orationis meæ partem deveniſse, quæ, ſi Jurisconſultorum quoſdam audimus, civitatis Liburnenſis luminibus obſtruere, hoc eſt, ejus urbis nobilitati officere, non parùm videatur. Quem enim fugiat, quod in ſcitis veſtris, Juriſconſulti, poſitum atque conſtitutum voluiſtis, mercaturam derogare nobilitati? Sed, quod bonâ veniâ veſtrâ dictum ſit, Juriſconſulti, minimè id omnium universè verum eſt; ſed tum demum verum, cum tenuis atque exigua eſt mercatura. Sin magna illa & copioſa, & multa undique apportans, & multis ſine vanitate impertiens, ſententia Marci Tullii eſt, non eſſe mercaturam admodum vituperandam. Quid, Cicero, non admodum tunc mercaturam vituperandam? Immo verò, quod viris olim ſapientiſſimis atque prudentiſſimis, & recentiori etiam memoriâ ſummis juriſconſultis meritò videbatur, & abhinc paucis annis ſolemni ac publico pro Liburnenſi nobilitate decreto, a Magno illo Duce Coſmo III. mirificè probatum eſt, magna illa & copioſa mercatura, propter maximarum rerum uſum, plurimaſque ejus & communes utilitates, novaſque etiam neceſſitudines, quæ inde

ſæpe

Digitized by Google

ſæpe cum maximis gentibus maximiſque regibus conjun guntur, eſt cum primis collaudanda: quam & antiquis tem poribus viri nobiliſsimi & celebratiſſimi, Solon & Plat & Thales apud Græcos, & Cato Cenſorius apud Roma nos; magnâ cum laude, citraque ullam dignitatis ſu familiarumque ſuarum maculam, exercuerunt; & nun etiam nobiliſſimi & clariſſimi quique viri inter Veneto & Genuenſes & Florentinos honeſtè & laudatè, ſine ullâ que imminutione, aut detrimento avitæ nobilitatis ſuæ exercent. Mercatores autem Liburnenſes, homines opti mi & honeſtiſſimi, pro modeſtiâ & ſapientiâ ſuâ, ſati habent, eodem planè loco nobilitatem ſuam duci, qu & Veneta & Genuenſis & Florentina nobilitas cenſetur Quòd ſi apud hos populos, totius Italiæ nobiliſſimos at que generoſiſſimos, tantum abeſt, ut magna illa & co pioſa mercatura generis nobilitati aut perſonarum digni tati ullâ ex parte obſit aut officiat, ut potius ad nobi litatem ſplendoremque nominis multùm conferat, & qui quiſque inter eos longiùs nobilitate excellit, eo etian ſit ille a mercaturâ celebrior atque laudatior, quanto magis ad nobilitatem nominiſque amplitudinem & glo riam apud Liburnenſes conferre putanda eſt, quæ tanto major atque copioſior apud eos eſt, negotiatio & merca tura? Nam, Deus bone! quanta vis mercium omnis ge neris pretioſiſſimarum ex omnibus terris atque maribu in portum quotidie Liburnenſem invehitur, neque ſo lùm rebus Europæ pacatis, cum mare eſt in pace, & libero inter ſe commercio diverſæ vel Barbaræ gente utuntur; ſed etiam belli tempore, cum, negotiatione impeditâ, fides mercatorum omnibus ferè locis conci dit, refertoque prædonum mari, nullus ad perfugium relictus portus videtur! Namque illud proprium eſt fuitque ſemper Liburni, commune eſſe omnium natio num, quamvis & locis & ſtudiis disjunctarum, perfu gium, idemque quovis tempore quibuſcunque navibu cum mercibus atque oneribus, ex quibuſcunque ori partibuſque ultimis maximèque diverſis terrarum, ad-

ven-

Digitized by Google

ventantibus, portum tutiſſimum atque paratiſſimum præbere. Qua in re fortaſſe neſcias, utrum magis mirere, an numerum navium atque mercium ex oris diſiunctiſſimis advectarum, an civium Liburnenſium opes, quæ tot illis ac tantis mercibus coemendis ſufficiant. Unde etiam eſt, quòd reliqua Italia, aliæque etiam regiones ex portu Liburno, tanquam ex communi quadam orbis terrarum officinâ, rariora quæque atque pretioſiora, quæ fruſtra alibi terrarum deſideres, ſibi expetant atque exquirant. Quibus civium Liburnenſium in Etruriam, atque adeò in Italiam univerſam, reliquumque terrarum orbem promeritis quum inſignia quæque atque ornamenta nobilis in primis urbis acceſſerint, armorum & litterarum gloria, de quibus paullò poſt dicam, ordinum & claſſium civitatis diſtinctio, patriciorum & plebis ſecretio, munerum publicorum atque dignitatum inter cives differentia, cetera nobilitatis indicia atque argumenta, quorum maximè ratio in civitatibus quibuſcumque nobiliſsimis haberi ſolet, mirabimur ne, tantùm hæc omnia apud Magnos Etruriæ Duces valuiſſe, ut in iis permagnum ad veram civitatis Liburnenſis nobilitatem momentum collocandum, indeque eam ſibi civitatem, nobiliſſimarum quarumque urbium inſtar, omnibus honoribus atque titulis ornandam atque augendam eſſe judicaverint? Neque verò cum Magni Etruriæ Duces nobilitati Liburnenſi ſuffragati maximè ſunt, fuit illa per eos nobilitatis apud Liburnenſes veluti creatio, quaſi non etiam antea Liburnenſes nobilitate inter Etruſcos præſtitiſſent; ſed fuit illa certè antiquæ nobilitatis Liburnenſis quædam veluti declaratio & confirmatio, quum quam ſibi jam inde a vetuſtâ origine nobilitatem Liburnenſes virtute clariſque factis pepererant, Magni illi Duces ratam ac firmam habuiſſent. Cito te præ ceteris, qui ceteris Mediceis heroibus ſapientiâ longè & virtute antecedere viſus es, cito te, temporum tuorum multò prudentiſsime, Coſme Tertie Medicee, cujus ea fuit de Liburno, & tam præclara

exi-

exiſtimatio, ejus ut civitatis nobilitatem cum nobili ſimis quibuſque & antiquiſſimis Etruriæ tuæ urbibu exæquandam duxeris, &, qui optimo cuique & nc biliſſimo viro totâ Etruriâ honoris & dignitatis adi tus ſemper patuit, hunc eundem aditum nobiliſſimi quibuſque civibus Liburnenſibus, qui ampliſſimo eju urbis Vexillarii magiſtratu functi fuiſſent, peræquè pa tere volueris, adeo ut per leges jam ac ſcita tua Coſme Tertie, nobiliſſimo cuique Liburnenſi civi, qu urbis ſuæ Vexillarium egerit, fas ſit ac liceat Ordini tui equeſtrem dignitatem, tanquam jure avitæ nobilita tis ſibi debitam, expoſcere, &, qui altiſſimus apud no gradus eſt veræ præclaræque nobilitatis, veluti ſuam repetere. Quòd ſi natalibus unum aliquem reſtituere principis eſt ac regiæ & imperatoriæ auctoritatis, ſi verè ac propriè nobiles, quos Rex, quos Princeps quos Imperator nobiles facit, ſi ea demum vera a germana, & genuina, & eximia nobilitas eſt, quæ ſummo Principis jure, veluti a fonte legitimo ac ſuo derivatur, quod prudentiſſimis Juriſconſultorum re ſponſis atque decretis ſancitum eſt, quid civitati tander Liburnenſi deeſſe exiſtimandum eſt ad ſummam & ex cellentem nobilitatem, quæ non ex ſe modò civitas atque ex civium ſuorum ſplendore nobilitata eſt; ſe etiam ex ſingulari Magnorum Etruriæ Ducum commen datione, graviſſimâque auctoritate? Et quiſquam mi rabitur, tantum nominis atque celebritatis Liburnum toti Etruriæ attuliſſe, ut ipſa jam provincia Etruria ipſa, inquam, celebratiſſima ubique & laudatiſſima Etru ria, nomen ferè ſuum apud exteras & remotiſſimas na tiones amiſiſſe, Liburnique nomine commutaſſe videatur Nam & qui provinciæ longè latèque Etruriæ Magnu Dux dominatur, non jam Etruriæ, ſed Liburni Domi nus, apud Barbaras vulgò ultimaſque gentes vocitatur eò qùod hoc ipſum nomen Liburni ubicunque terrarun atque locorum multò celebrius ac divulgatius ſit, quàr nomen Etruriæ, unoque illo Liburni nomine, tanquar

par-

Digitized by Google

partis omnium optimæ atque præſtantiſſimæ, tota regio Etruſca ſignificetur. Ac profectò ſi urbem ego portumque Liburnenſem cum reliquâ univerſâ Etruriâ diligenter contulero, unum auſim Liburnum toti reliquæ Etruriæ, duodecimque illis Etruriæ populis, quibus veluti ex partibus magnitudo Etruſca coaleſcebat, longè anteponere. Etruriæ nos ſcimus permagnas hodieque eſſe, & olim laudes fuiſſe: quas ut ego laudes ſæpe aliàs ex hoc ipſo loco diligenter vobis exponere atque explicare conatus ſim; tamen eas nunquam verbis aſſequi & adæquare potuerim. O beatam, o felicem, o fortunatam Etruriam! quæ ipſa per ſe regio ſufficere ſibi ad omnem felicitatem videtur, & fertilitate agrorum, & multitudine ac varietate omnium earum rerum, quæ tum ad vitæ humanæ uſum ſunt, tum ad hominum voluptatem, ceteris facilè totius Italiæ regionibus antecellit. Laudes has Etruriæ maximas atque ampliſſimas quis non palam ultroque prædicet ac fateatur? & tamen quantulæ eæ ſunt, ſi ad laudes umquam Liburnenſes comparantur? Etruriæ tandem ſui ſunt fines; nulli fines Liburno, niſi quibus orbis terrarum finitur. Etruria non niſi Etruriæ eſt; Liburnum eſt totius terrarum orbis; immo & orbis univerſus eſt Liburni. Patria eſt Etruria Etruſcorum; Liburnum, generis humani. Itaque Etruria beneficium hoc debet Liburno, quòd ſibi jam undique patet totus terrarum orbis, & quæ provinciæ ampliſſimæ ſunt orbis terrarum, & Britannia, & Gallia, & Hiſpania, & Sicilia, & Africa, & Ægyptus, & Arabia, & Aſia, & India, ceteræ denique orbis terrarum regiones maximæ & opulentiſſimæ, provinciæ jam ſuæ cenſeri poſſunt, unde tantâ res copiâ atque ubertate in Etruriam importantur. Atque hæ ferè Liburni laudes a mercaturâ. Quid deinde de laudibus bellicis? quid de religionis Chriſtianæ promovendæ dilatandæque ſtudio apud Liburnenſes? Nolite enim exiſtimare, Auditores, cives Liburnenſes tantas illas opes ſuas, quas ex mercaturis faciendis compara-

pararunt, ut ſolet alibi mercatorum genus molle ple-runque eſſe ac deliciosum, ad luxum atque ad volu-ptates retuliſſe. Immo verò nulli hodie Etruriæ popu-li bellicoſiores, atque ad expeditiones maritimas prom-ptiores & alacriores, quàm Liburnenſes. Ea demum poſt portum illum Piſanum clauſum atque obſtructum rei militaris ac navalis gloria ad urbem portumque Liburnenſem tranſivit. Itaque divino conſilio factum videtur, ut Magni ii Etruriæ Duces Medicei, de qui-bus paullò ante memineram, pro ſapientià & pruden-tiâ ſuâ, & regendarum atque adminiſtrandarum civi-tatum ſcientiâ, Liburnum ex omni Etruriâ potiſſimùm elegerint, non munimentum modò, & præſidium vali-diſſimum Etruriæ; ſed etiam perfugium tutiſſimum at-que expeditiſſimum, quò ſe vel ex ultimâ barbarie, non tantùm ex Græcià, homines, neque mercimoni ſolùm, ſed etiam Chriſtianæ religionis exercendæ cauſ-sà, undique reciperent; atque unde etiam triremes & Liburnicæ, aliæque naves Liburnenſes, optimè in-ſtructæ atque ornatæ, lectiſſimâ militum manu, in Chri-ſtiani nominis hoſtes excurrerent, & mare in primis Tyrrhenum, deinde alia etiam maria, libera ab imma-niſſimis prædonibus redderent, & magnum captivorum Chriſtianorum numerum ex jugo ſervitutis barbarica eriperent; rei denique Chriſtianæ quoquoverſus dila-tandæ atque amplificandæ pro viribus inſervirent. Ete-nim, quæ laus inter omnes Etruriæ populos propria olim fuerat Piſanorum, mercaturam ſimul & militian ita exercere, itaque quæſtui & rebus ſimul bellicis ſtu-dere, ut tamen ex negotiatione non quæſtum ſuum neque ex re militari maritimiſque expeditionibus do-minationem ſuam; ſed ex utriſque ſimul & belli & pa-cis artibus rei Chriſtianæ incrementa, & reipublicæ Chriſtianæ ſalutem & dignitatem quærerent; utraque hæc tandem laus communicata cum Liburnenſibus vi-detur, ut ii etiam & negotiationis & militiæ ſtudia quàm qui maximè, conſectentur, & fructus ex merca-

turâ

Digitized by Google

turâ uberrimos atque amplifsimos percipiant, & clarifſimas ex navalibus expeditionibus de impiis barbariſque hominibus ſubinde victorias reportent; & tamen uni ac ſoli religioni Chriſtianæ lucrentur, eique ſoli religioni militent, quæſtuſque ſuos & victorias navales ad eam unam religionam cohoneſtandam atque augendam convertant. Quem tandem ſibi fructum, qua induſtriæ, qua virtutis ſuæ, maximum atque honeſtiſſimum cives ſemper Liburnenſes propoſuerunt. Quo ex religionis ſtudio ubi totâ Etruriâ res Chriſtiana atque Orthodoxa florentior, quàm Liburni? ubi Chriſtianæ pietatis officia cultiora atque frequentiora, quàm Liburni? ubi reverentia atque obſervantia in res divinas ſanctior, atque religioſior, quàm Liburni? ubi denique in conſpectu ferè omnium populorum totiuſque terrarum orbis virtutum Chriſtianarum exempla clariora atque illuſtriora, quàm Liburni? ut ego jam minimè omnium verear exteris quibuſcunque, ſeu Græcis, ſeu Barbaris, ſeu Romanis ac Latinis nationibus, quæ ex omnibus terris eò frequentiſſimæ confluunt, & virtutis & religionis Etruſcæ exemplar perfectum atque germanum Liburnum proponere. Quòd ſi veræ ſinceræque in Deum religionis certa veluti teſſera ſemper apud Chriſtianos habita fuit eximia pietas ac veneratio erga Matrem Dei, quis in hoc etiam pietatis & venerationis ſtudio Liburnenſes anteiverit? quorum præ ceteris Etruſcis tam inſignia & ſingularia in Virginem Matrem ſtudia fuiſſe feruntur, ut & ipſa Mater Dei pignus & argumentum amoris & patrocinii ſui extare apud Liburnenſes imaginem ſuam voluerit, eò divinitus ex Euboeâ importatam. Ac ſtat quidem ei templum in rupe prope a Liburno, magnificum & auguſtum, maximoque populorum omnium concurſu ſanè religioſum: adeò ut, quum toto orbe Chriſtiano complures Virginis Matris imagines omni cultu & honore afficiantur; tamen, poſt Virginem Lauretanam, maximè omnium celebretur Liburnenſis. Et quis Virginis Matris enumeret & vetera & recentia in Liburnenſes

Digitized by Google

nenſes beneficia? cujus præſentem opem & olim experi
ſunt, cum Maximilianus Imperator oppidi oppugnatic
ne deſiſtere divinitus coactus eſt, & nunc etiam quot
die in tot ac tantis & terræ motuum, & peſtilentia
rum & bellorum periculis experiuntur. Quid jam di
cam de ſtudiis litterarum & ſapientiæ apud Liburnen
ſes? Quid jam miramur, Auditores, viros olim doctiſ
ſimos & ſapientiſſimos mercaturam feciſſe, quales cert
Athenis Solon & Plato fuerunt, quorum alter lege
Athenienſibus dedit, atque in ſapientibus Græciæ ei
adnumeratus; alter verò in ſapientiæ ſtudio adeò pro
fecit, ut quidam veluti Philoſophorum deus viſus ſit.
certè quidem divinus, & Philoſophorum Homerus ſi
appellatus; quid, inquam, jam miramur, doctos olir
& ſapientes viros doctrinæ & ſapientiæ ſtudia cum mer
caturæ ſtudiis conſociaſſe atque conjunxiſſe, & de ſa
pientibus viris Græciæ mercatores duos exſtitiſſe, Solo
nem Athenienſem, & Thaletem Mileſium? quando jar
Liburni, quò quiſque magnâ illâ & copioſâ mercatu
râ, opibuſque inde ex eâ mercatura comparatis, flo
rentior eſt atque lautior, eò etiam eſt ille in omni do
ctrinâ & ſapientiâ exercitatior, atque eruditior. Quip
pe laus veſtra, maximèque vobis propria, hæc eſt, c
ves Liburnenſes, mercaturam ita colere, ut doctrinar
atque eruditionem quibuſcunque negotiationibus, c
mnibuſque quæſtibus & lucris longè anteponatis, idqu
in lucro deputetis, omne otii tempus in litterarum
& ſapientiæ culturam impendere: ita ut urbs veſtra
non mercium modò omnis generis; ſed etiam omniur
bonarum artium atque diſciplinarum commune eſſe em
porium videatur. Unde enim tandem urbs veſtra to
& tantâ ſapientiâ & doctrinâ viros ceteris Italiæ ur
bibus, Romæ in primis ac Florentiæ & Piſis, atque
adeò ipſi Academiæ Piſanæ Etruriæque univerſæ ſup
peditaret, qui eas urbes, ipſamque adeo Etruſcæ ſapien
tiæ matrem & magiſtram, Academiam Piſanam, rerun
maximarum ſcientiâ augerent ac locupletarent, niſi ma

ximè

maximè apud vos doctrina, certè quidem magis, quàm mercatura, excoleretur? Unde etiam ſit, ut, quum univerſa ferè Etruria huc Piſas, tanquam ad portum omnium bonarum artium, confugiat; tamen adoleſcentes Liburnenſes & frequentiâ & ſtudio aſſiduo ſapientiæ, inter ceteros Etruſcos excellere facilè videantur: qui & ipſi omni hîc rerum ſcientiâ comparatâ, tanquam mercem omnium optimam & pretioſiſſimam, doctrinam atque ſapientiam, Liburnum in patriam ſuam invehant, atque ut opibus ex mercaturâ, ita & ſapientiâ ex omnium præclariſſimarum artium ſtudiis cumulent atque adaugeant. Hinc illa veſtra, mercatores Liburnenſes nobiliſſimi, optima & pretioſiſſima ſupellex, ut domus veſtræ non auro modò, argentoque & ebore, ceteriſque rebus pretioſis niteant atque reſplendeant; ſed etiam ſint a bonis utilibuſque libris inſtructiſſimæ: quorum quidem librorum tanta apud vos copia eſt atque multitudo, ut vel una unius veſtrum bibliotheca cum Etruriæ totius cunctis bibliothecis & bonitate & raritate librorum certare facilè poſſit. Quid ego plura de Liburno? quid de ceteris ejus laudibus, quæ tot ſunt, ac tantæ, ut præſtet quodammodo de laudibus omnino Liburnenſibus tacere, quàm eas dicendo laudes imminuere? præſertim quum, Magno jam Etruriæ Duce, Imperatore Cæſare, Franciſco I. Auguſto, magno illo mercaturæ ſimul ac nobilitatis Liburnenſis patrono, eò tandem & magnitudinis & felicitatis Liburnum pervenerit, unum ut ſolumque Liburnum laudes in ſe univerſas Etruriæ, immo & totius Italiæ, comprehenderit. Atque hæ quidem, Auditores, laudes a me qualeſcunque urbis & portus Liburnenſis: quæ quum laudes urbem Piſanam, atque adeo Piſanam Academiam, propiùs contingant, videtis, optimi adoleſcentes,, eas quoque laudes præ reliquâ Etruriâ, proprio quodam & peculiari jure, ad vos pertinere. Nec verò ego dubito, quin auribus veſtris qualecunque hoc de Liburnenſibus laudibus acroama multò jucundiſſimum atque gratiſſimum

acci-

Digitized by Google

accĭderit. Velim, vos, adoleſcentes honeſtiſſimi, eas laudes, ut ſunt, veſtras eſſe ducatis, atque inde, veluti quibuſdam ſtimulis, ad veram ſolidamque gloriam, quod virtutis ac ſapientiæ præmium ampliſſimum atque uberrimum eſt, excitemini. Nam & mercatura eſt aliqua ſapientiæ, tantò ea quidem illuſtrior atque glorioſior, quantò ſapientia pecuniis ceteriſque rebus fluxis atque caducis præſtantior eſt atque excellentior. Veſtrum quoque eſt, adoleſcentes ornatiſſimi, ſcientiæ & doctrinæ agere hic mercatores: unde cetera vobis bona ad veſtram, patriarumque veſtrarum, Etruriæque totius utilitatem & gloriam facilè parabuntur.

F I N I S.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google